

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ლალი იარაჯული

სამყაროს მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

სპეციალობა: ქართული ლიტერატურა

თელავი

2017 წ.

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

პროფესორი **ნინო კოჭლოშვილი**

რეცენზენტები:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

პროფესორი **ლუიზა ხვიჩია**

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი **მაკა დოლიძე**

დაცვა შედგება 2017 წლის ____ _____ საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი ____ აუდიტორია ____

მისამართი: საქართველო, თელავი, 2200

ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა #1

ტელ.: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებგვერდზე: <http://tesau.edu.ge/>

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

პროფესორი **ნინო კოჭლოშვილი**

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

გოდერძი ჩოხელი იმ მწერალთა რიცხვს ეკუთვნის, რომლის შემოქმედების აღქმას მაღალი ლიტერატურული გემოვნების გარდა, იმ ესთეტიკის გააზრება ესაჭიროება, რომლითაც გაჯერებულია მწერლის ნარატივი. მისი შემოქმედების სპეციფიკა ჯერ კიდევ ითხოვს საფუძვლიან კვლევას.

მწერლის ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესახებ არაერთი საინტერესო და მნიშვნელოვანი კვლევა არსებობს, მათ შორის: გურამ ბენაშვილის „წყურვილი წვდომისა“; მაია წიკლაურის მონოგრაფია - „გოდერძი ჩოხელი, ერისა და მთის შვილი“, რომელშიც საფუძვლიანად არის განხილული ზოგიერთი მოთხრობა და მწერლის შემოქმედების გარკვეული ასპექტები, ლუარა სორდიას ნაშრომი, რომელიც ეძღვნება რომანს „მგელი“; 2009 წელს გამოცემულ წიგნში „ქართული ნოველის ისტორიის ზოგიერთი საკითხისათვის“ ნანა კუციას მიერ სხვა მწერლებთან ერთად გოდერძი ჩოხელი განხილულია, როგორც XX საუკუნის 80-იანი წლების ნოველისტი; მისი შემოქმედების ფილოსოფიური ასპექტები შეარჩია მსჯელობის თემად რევაზ ბალანჩივამ თავის კრებულში „ფილოსოფიური და პუბლიცისტური წერილები“, რომელიც გამოიცა 2011 წელს; ლელა ჯიყაშვილის წიგნი „გუდამაყრელი იები“; ნინო ზედელაშვილის წიგნები: „ნაწილიანი“ და „დარდების შემგროვებელი“; გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაზე ოცდაათზე მეტი უმნიშვნელოვანესი მეცნიერული კვლევაა წარმოდგენილი 2012 წელს გამოცემულ სამეცნიერო შრომების კრებულში - „გოდერძი ჩოხელი - შემოქმედება საზღვრებს გარეშე“; გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების ძირითადი ტენდენციები გამოიკვლია გიორგი ხორბალაძემ 2014 წელს.

გოდერძი ჩოხელის უჩვეულოდ ღრმააზროვანი შემოქმედება მალევე იქცა ლიტერატორთა ინტერესის საგნად, თუმცა მის პროზასა თუ პოეზიაში კვლავ არაერთი საინტერესო საკითხია საკვლევი. ერთ-ერთ ასეთ თემად მიგვაჩნია სამყაროს მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში.

საკვლევი თემის აქტუალობა: გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების შესახებ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არაერთი საინტერესო კვლევა არსებობს, თუმცა მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობა თავისი პრობლემატიკით დღესაც არ კარგავს ინტერესს და აქტუალურია სამეცნიერო წრეებში.

ვფიქრობთ, ჩვენი სამეცნიერო ნაშრომი „სამყაროს მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში“ იქნება ერთ-ერთი მოკრძალებული მცდელობა მწერლის შემოქმედების სათანადოდ გასაანალიზებლად.

კვლევის მიზნად დავისახეთ გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისის გარკვევა. შევეცადეთ, საკვლევი საკითხის ფარგლებში, შეგვესწავლა:

- გოდერძი ჩოხელის ფსიქოლოგიური და შემოქმედებითი პორტრეტი;
- სალიტერატურო კრიტიკის დამოკიდებულება გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მიმართ;
- ხალხური სიტყვიერებისა და მითოსური წარმოდგენების ადგილი გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში;
- რა ესთეტიკური ღირებულებისაა მწერლის ალეგორია-სიმბოლოები და რა მნიშვნელობას იძენენ ისინი მხატვრული გააზრების თვალსაზრისით.

ნაშრომის კვლევის ობიექტი და მეთოდები: სადისერტაციო ნაშრომის შესრულების პროცესში გამოვიყენეთ კვლევის თანამედროვე მეთოდები: ანალიზური, შედარებით-შეპირისპირებითი, სინთეზური.

კვლევის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს: გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მკვლევართა სამეცნიერო სტატიები და მონოგრაფიული შრომები; ასევე თეორიული ხასიათის გამოკვლევები ესთეტიკის საკითხებზე. აღნიშნული მასალა დაგვხმარა გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მხატვრული საზრისის გარკვევაში, მისი შემოქმედებითი სიღრმეების წვდომასა და ანალიზში, მისი სათქმელის გააზრებაში.

ანალიზის მეთოდით განვიხილეთ გოდერძი ჩოხელის შემოქმედება, როგორც ერთგვარად დაშიფრული სისტემა, რომელიც მოითხოვს დეკოდირებას. ხალხურ-მითოსური წარმოდგენებით გაჯერებული მისი შემოქმედება უთუოდ საჭიროებდა ამგვარ მიდგომას, როგორც შემოქმედის მხატვრული საზრისის აღქმის საშუალებას.

შედარების ხერხი გამოვიყენეთ გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებით გზაზე დაკვირვებისათვის. განსაკუთრებით გავამახვილეთ ყურადღება სალიტერატურო კრიტიკის დამოკიდებულებაზე მწერლის ლიტერატურული მემკვიდრეობის მიმართ. შევისწავლეთ მწერლის შემოქმედების ფოლკლორული მხარეები, სახისმეტყველების საკითხები. ეთნოგრაფიულ ნარკვევებში მეცნიერულად დადასტურებული ადათ-წესების გაცნობამ მოგვცა საშუალება, გაგვეაზრებინა, როგორი შინაარსობრივი დატვირთვა შეიძინა და როგორ გამოიყენა მწერალმა საქართველოს მთიანეთში უხსოვარი დროიდან შემორჩენილი ადათ-წესები და რიტუალები.

სინთეზური მეთოდის გამოყენებით შევაჯერეთ კვლევისა და ანალიზის შედეგად მოძიებული მასალა მხატვრულ-ესთეტიკური თვალსაზრისით და გამოვიტანეთ დასკვნები მწერლის მთავარ შემოქმედებით სათქმელზე, სამყაროს გაგების მისეულ ხედვასა და აღქმაზე.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე ისაა, რომ იგი წარმოადგენს მცდელობას, გოდერძი ჩოხელი წარმოაჩინოს, როგორც უაღრესად თანამედროვე მწერალი, მიუხედავად მისი შემოქმედებითი არეალის ლოკალურობისა. შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა მისი შემოქმედების მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი, რომელიც

ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს მოიცავს და ეფუძნება სამყაროს შემეცნების ჰუმანურ პრინციპებს.

ამოსავალი მისი შემოქმედებითი მემკვიდრეობისა არის ადამიანი, როგორც უმაღლესი ღირებულება ამ სამყაროში. ადამიანური ყოფის მორალურ-ეთიკური საზღვრებისა და მისი მრავალწახნაგოვანი ფენომენის ახსნა-გააზრებისათვის გოდერძი ჩოხელი იყენებს პირადად განცდილსა და ნანახს, იქნება ეს მთაში დაცული უძველესი რიტუალი, მითი, ლეგენდა თუ ფოლკლორული სახე-სიმბოლო. უმეტეს შემთხვევაში მწერალი ილაშქრებს ყველა იმ რწმენა-წარმოდგენის წინააღმდეგ, რომელიც ადამიანური პროგრესის დაბრკოლებად ქცეულა, გოდერძი ჩოხელის „ადამიანი“ თითქოს ცდილობს გათავისუფლდეს იმ „სამანებისაგან“, რომელიც მისთვის დაწესებულა, მისი მიზანი ბოროტის კეთილად, სიმახინჯის - სილამაზედ, დამდაბლებულის - ამაღლებულად ქცევაა. ამ მიზნის მისაღწევად კი გოდერძი ჩოხელი არღვევს ქართული ლიტერატურისთვის დამახასიათებელი მართლმხილებისა და კრიტიკული თვითთრონიის, გნებავთ, სატირიკოსის ცრემლიან-ღიმილიანი სიტყვაკაზმულობის ტრადიციებს და გვთავაზობს სრულიად ახალ, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ ლიტერატურულ მიდგომას - სიყვარულითა და სითბოთი, პოეტური სახე-სიმბოლოებით დაშიფრული სიყვარულის, თანაგრძნობისა და თანადგომის, სულში ჩაწვდომისა და გაგების სურვილით გაჯერებულ დამოკიდებულებას საკუთარი პერსონაჟებისადმი, რომლებიც არა მიღმიერი, საკრალური სამყაროს წარმომადგენლები, არამედ ჩვეულებრივი, თანამედროვე ადამიანები არიან.

ნაშრომის **პრაქტიკულ ღირებულება** განისაზღვრება იმით, რომ იგი დახმარებას გაუწევს გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებით დაინტერესებულ პირებს, მათ, ვისაც მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობის სიღრმისეულად გააზრების სურვილი ექნება: პედაგოგებს, მოსწავლეებს, ეთნოგრაფიითა და ფოლკლორით დაინტერესებულ პირებს, გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მომავალ მკვლევრებს, ყველა იმ ადამიანს, ვისთვისაც მწერლის შემოქმედება არამხოლოდ ესთეტიკური, არამედ შემეცნებით - ღირებულებითი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავისა და დასკვნისაგან. შეიცავს კომპიუტერულად ნაბეჭდ 163 გვერდს და ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალში განსაზღვრულია საკვალიფიკაციო ნაშრომის ძირითადი მიზანი, ყურადღება გამახვილებულია სამეცნიერო წრეებში საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით არსებულ მდგომარეობაზე.

გოდერძი ჩოხელის მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისის გარკვევას ლიტერატურული ალღოს გარდა, იმ სამყაროს შესწავლა და შეცნობა სჭირდება, საიდანაც მწერალი მოვიდა, სადაც პირველად ეზიარა ხალხური სიტყვიერების შთამაგონებელ ძალას და ხარბად იღებდა სულიერ საზრდოს, საიდანაც ჩამოჰყვა ულევო ფანტაზია.

რატომ არის გოდერძი ჩოხელის აღქმა რთული, რატომ მოინათლა იგი თავის დროზე „ერთი კუთხის“ მწერლად, რატომ ვერ გაუგეს მას, რატომ გახდა გაკილვის საგანი მისი გუდამაყრელობა, რატომ საყვედურობდნენ პროვინციელობას? ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა თავისთავად გულისხმობს მისი შემოქმედებითი სიღრმის გააზრებას, მისი მხატვრული საზრისისა და მწერლური მისიის გარკვევას.

ამდენად, შესავალში განსაზღვრულია საკვლევი საკითხის არსი, გამოკვეთილია თემის აქტუალობა, მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა.

I თავი

გოდერძი ჩოხელის ფსიქოლოგიური და შემოქმედებითი პორტრეტი

ნაშრომის პირველ თავში გოდერძი ჩოხელის ბიოგრაფიული და შემოქმედებითი გზის სიღრმისეული შესწავლის საფუძველზე, შევეცადეთ გვეჩვენებინა ავტორის ფსიქოლოგიური პორტრეტი.

მწერლის ფსიქოლოგიური პორტრეტი მისივე ნაწარმოებებით განისაზღვრება, რადგან თხზულებათა გენეტიკური კოდი სწორედ მწერლის მორალურ კრედოშია. ნაწარმოების საფუძველიანი ანალიზით ნათელი ხდება მწერლის პიროვნება, მისი მსოფლმხედველობა, რომელიც მჭიდროდაა დაკავშირებული პერსონაჟების თვალთახედვასთან. ნაწარმოები მწერლის შინაგანი სამყაროს ამოკითხვის, მისი სულიერი იდენტიფიკაციის საუკეთესო საშუალებაა

მწერლის ფსიქოლოგიურ-შემოქმედებითი პორტრეტის შესაქმნელად შევისწავლეთ გოდერძი ჩოხელის ცხოვრების გზა - დაბადებიდან გარდაცვალებამდე - მისივე ლიტერატურულ მემკვიდრეობაზე დაყრდნობით.

მწერლის ფსიქოლოგიურ პორტრეტს თავად პერსონაჟები ქმნიან. „ჩემი ცხოვრება ჩემი აღარ არის. ხანდახან ჩემი საქციელი გამომდინარეობს იქიდან, თუ როგორ განწყობაზე არიან ჩემი მოთხოვრების გმირები...“ - ამბობდა თვითონ. რაც უფრო ღრმად ვიაზრებთ მის შემოქმედებას, მით უფრო თვალსაჩინო ხდება, თუ რა საოცრად იმსგავსებენ თავისსავე შემოქმედს სულთან ახლომყოფი გმირები. შემოქმედებითი წვის პროცესს აგონიას ადარებდა. თავად თითქოს მედიუმის როლი ჰქონდა მორგებული, ეს ნიჭი იყო, საკუთარ ტყავზე სხვისი ტკივილის მორგების, ადამიანის განცდის, საკუთარ თავთან სამყაროს ფენომენალური გაიგივების უჩვეულო ნიჭი. „რამდენჯერაც ვუყურებ „ცოდვის შვილების“ ფინალს, სულ

მეტირება. მეტირება „ლუკას სახარებაზე“. მეც განვიცდი, მეც მიჭირს ხშირად ჩემი მოთხოვნების კითხვა,“- აღიარა ერთ-ერთ ინტერვიუში.

სწორედ ადამიანისადმი თანაგანცდის ამგვარი ნიჭის წყალობით ახერხებდა გოდერძი ჩოხელი, მკითხველამდე მიეტანა პერსონაჟის ტკივილი, მისი გულისთქმა. დღემდე ასეა, მარტო ავტორი არ განიცდიდა თავისი გმირების ტანჯვას, ასე ემართება მკითხველსაც, რომელიც იოლად იქცევა გოდერძი ჩოხელისეული სამყაროს ნაწილად. შეუძლებელია, მკითხველი მისი გმირების ცხოვრების უშუალო მონაწილე არ გახდეს, მასთან ერთად არ იტანჯოს და არ იტკივილოს და, ამავდროულად, არ იქცეს თვითონ მთხრობელის სევდიანი სულის საგზლის მზიდველად.

საკუთარი თავის გაიგივება პერსონაჟებთან, ალბათ, იმით იყო გამოწვეული, რომ მთელი ცხოვრების მანძილზე, მიუხედავად ქალაქის ხმაურიანი რიტმისა და ცივი ფერებისა, გონებით, სულით, სიზმრებით, ფიქრებით ისევ იქ იყო, მთაში, სადაც სამყაროს აღქმა ბალახზე დაკიდებული ნამიდან დაიწყო, სადაც ვარსკვლავების ხმაურიც ესმოდა და იქაურთა ნათქვამი თითოეული სიტყვაც.

ამდენად, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ გოდერძი ჩოხელის სახესა და ფსიქოლოგიურ პორტრეტს თავად მისი ნაწარმოებები ქმნიან ცხადად. ვახტანგ გურულის შეფასებით, გოდერძი ჩოხელი თავად იყო ყველა მოთხოვნის გმირი: ვაჟი გოგიც, ბერიც, მაქსინაიც, გამიხარდაიც, ბაბლაიც, შულლაიც, სტეფანეც, აჩლახუნეც, სებაც, თადეოზიც, ლუკაც... გოდერძი ჩოხელი მაქსინასავით თავადაც დაუფიქრებლად გაჰყვებოდა მიწაზე დაშვებულ არწივს უკან, ზეცაში; თავადაც ბერივით უყოყმანოდ ჩაიმარხებოდა მიწაში, მხარზე ამოსული ნაძვი რომ არ გამხმარიყო და გამიხარდასავით ადამიანად ყოფნა რომ მოხერხებოდა, თევზად გადაიქცეოდა.

გოდერძი ჩოხელის ფსიქოლოგიურ-შემოქმედებით პორტრეტზე ფიქრისას, ჩვენ შევეცადეთ გვეპოვა კავშირი მის ტრაგიკულ ბედსა და შემოქმედებას შორის, რადგან მიგვაჩნია, რომ პიროვნული პასუხისმგებლობის გააზრების გარეშე ვერცერთი მწერლის შემოქმედების აღქმა სრულყოფილად ვერ მოხერხდება. ამის დასტურია არაერთი ქართველი თუ უცხოელი მწერალი, რადგან ჭეშმარიტ შემოქმედად ის ითვლება, ვინც საკუთარი ტალანტი „რიგიანად მოიხმარა“ არა ერთი რომელიმე ქვეყნის შვილთა საკეთილდღეოდ, არამედ ზოგადად ადამიანური ფენომენის უკეთ ასახსნელად და შესამეცნებლად.

გოდერძი ჩოხელის ფსიქოლოგიურ და შემოქმედებით პორტრეტზე მუშაობისას, ვცადეთ გაგვეზრებინა მისი პირადი ცხოვრება, შემოქმედებითი გზა და მწერლური პასუხისმგებლობა, რითაც სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოჩნდა და რაც ასე იგრძნობა მის თითოეულ სტრიქონში. მტკიცედ სჯეროდა და ბოლომდე პრინციპულად დაიცვა ერთხელ არჩეული გეზი - ეწერა იმაზე, რაც ყველაზე კარგად იცოდა, მისი ათვლის წერტილი იყო გუდამაყარი, ჩოხი, როგორც მიკროსამყარო, საიდანაც ეხებოდა „დედამიწაზე არსებულ პრობლემებს." ეს იყო მისი არჩევანი და სიმართლე, რომლითაც, ჩვენი აზრით, კიდევ უფრო მეტი ხიბლი შემატა თავის შემოქმედებით სათქმელს.

სამყაროს აღქმა ბალახზე დაკიდებული ნამიდან დაიწყო და მიუხედავად სასოწარკვეთისა, მიუხედავად იმედგაცრუებისა, არასოდეს უღალატია საკუთარი მისიისთვის, რომელიც ზუსტად ჰქონდა გააზრებული: „სიცოცხლე ადამიანს უფლისგან ეძლევა, სიცოცხლის საზრისს კი - მისი ამქვეყნიური დანიშნულება ქმნის. ბედნიერია ის ადამიანი, ვინც საკუთარ დანიშნულებას იპოვის და მის შეცნობას შეაღწევს ცხოვრებას” - ამ საზრისს უერთგულა ბოლომდე.

ჩვენ შევეცადეთ დაგვედასტურებინა, რომ მწერლის შემოქმედებასა და მისსავე ბიოგრაფიას შორის მჭიდრო კავშირია. ჩოხელი, როგორც კონკრეტული სოციალური ნაწილი, მისთვის ნაცნობ და ახლობელ პერსონაჟებს ძერწავდა, მაგრამ თითოეული მათგანი ზოგადსაკაცობრიო ტვირთითა და სადარდებლით არის დადასტურებული. ყველა მათგანის სევდა თვითონ ავტორის გულშია დაწურული. ამრიგად, მოულოდნელი არ უნდა იყოს ჩვენი დასკვნა, რომ მწერლის შემოქმედება იძლევა საშუალებას, მისი პიროვნული პასუხისმგებლობაც განვიხილოთ ზოგადსაკაცობრიო ჭრილში. ჩოხელის მწერლური და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გააზრებისას ცხადი ხდება, რა მიაჩნდა თავის მოწოდებად და რატომ არ იცვალა წერის სტილი, რატომ აირჩია თვითმყოფადი, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ფორმა მხატვრული სიტყვისა, რომელიც ასე უცხო იყო იმდროინდელი ქართული საზოგადოებისათვის.

ამდენად, გოდერძი ჩოხელი, როგორც თვითნაზი ტალანტი, წერის ნიჭით უფლისაგან ნებიერი შემოქმედი თავისი რთული ცხოვრებისეული არჩევანით საკუთარ თავს მოიაზრებდა არა მხოლოდ საქართველოს ერთი პატარა კუთხის ნაწილად, არამედ მსოფლიოს მოქალაქედ, რომელიც თავისი მიკროსამყაროდან ელაპარაკებოდა ადამიანს ადამიანებზე და ქმნიდა მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ, ღრმა თავისთავადობით სავსე პროზასა და პოეზიას, რომელიც ერთდროულად სიღრმისეულად ქართულიცაა და ზოგადსაკაცობრიოც.

თავი II

გოდერძი ჩოხელი და ქართული სალიტერატურო კრიტიკა

ნაშრომის ამ ნაწილში საუბარია გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების მიმართ სალიტერატურო კრიტიკის დამოკიდებულებაზე.

მწერლის ლიტერატურული ნაღვაწის მხატვრულ-ესთეტიკური სამყაროს აღქმა რთული აღმოჩნდა. ბუნებრივია, კრიტიკოსთა შეხედულებები არაერთგვაროვანი იყო. მიუხედავად იმისა, რომ გოდერძი ჩოხელმა, როგორც რეჟისორმა, გამოჩენისთანავე მიიპყრო საერთაშორისო საზოგადოების ყურადღება, ქართულმა ლიტერატურულმა საზოგადოებამ იგი „პროვინციელ მწერლად“

მონათლა. ნაშრომზე მუშაობისას ჩვენ შევეცადეთ გაგვერკვია, როგორი იყო განწყობა მწერლის მიმართ გასული საუკუნის 80-იან წლებში და რა იყო ამის მიზეზი, როგორი იყო თვითონ მწერლის დამოკიდებულება კრიტიკოსთა მიმართ.

ჩვენი აზრით, მცდელობა იმისა, რომ გოდერძი ჩოხელი მოენათლათ ვიწრო კუთხურობის ჩარჩოებში მოქცეულ მწერლად, განაპირობა იმან, რომ მოვიდა ცივ და უსულგულო ეპოქაში, როცა ეროვნული ძარღვი ყველას დაშრეტილი ეგონა, როცა ჯერ კიდევ არავინ იცოდა, რა უნდა ეთქვა პარტოკრატიული სიტყვის ტყვეობაში მყოფი საზოგადოებისათვის, გულწრფელობასა და სინაზეს მოკლებული მკითხველისათვის, რომელსაც ჯერ კიდევ ეშინოდა ხმამაღლა გამჟღავნებული ფიქრისა.

ბუნებრივი განვითარების კალაპოტიდან ამოვარდნილი ქვეყნის ნომენკლატურულ ხელოვნებაში გოდერძი ჩოხელის მწერლობა საბჭოთა პარტოკრატის მეხოტბეთათვის, რა თქმა უნდა, მიუღებელი აღმოჩნდა, ნასოფლარების ტკივილით ჩამოვიდა ქალაქში, დარჩა იმად, ვინც იყო და სწორედ ამას საყვედურობდნენ, ეს გახდა გაკილვის მიზეზი.

ლიტერატურის ჭეშმარიტი დამფასებლები კი ყოველთვის გრძნობდნენ, რომ ის არ იყო რიგითი მწერალი. ეროვნული დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ განსაკუთრებით გაძლიერდა მის მიმართ ინტერესი. ახალი თაობის კრიტიკოსებმა დაინახეს და დააფასეს არა მხოლოდ მისი სათუთი და ამაღლებული სული, არამედ მისი უკომპრომისობა და აღიარეს იგი. რევაზ ბალანჩივადის შეფასებით, გოდერძი ჩოხელმა პიროვნული ღირსება ყველაზე მაღლა დააყენა და ყოველგვარი ზნეობრივი კომპრომისი იმთავითვე გამოირიცხა. ალბათ ამიტომ იგრძნო უზნეო და შეშლილ საზოგადოებაში თავი ზედმეტად.

ზოგი ცდილობდა თავისებური ახსნა მოეძებნა ავადმეტყველთა სიტყვებისთვის: გოდერძის მრავალმხრივობამ დააბნია ადამიანებიო, - ამბობდნენ. ის კი საოცარი სიმტკიცით იცავდა ერთხელ არჩეულ გზას. მაია წიკლაური წერს: „მგლების კანონი სიბნელეზეა მორგებული... სინათლე აშინებთ... პირველობა, მტაცებლური ინსტინქტი, ბრძოლა გადარჩენისათვის... პირველობის სურვილი არც ადამიანისთვისაა უცხო, მაგრამ მგელი და კაცი იმით განსხვავდება ერთმანეთისგან, რომ კაცისთვის ღმერთს ინსტინქტების გარდა, სულიც უბოძებია. სულიერებამ უნდა სძლიოს კაცში.“ სწორედ ესაა გოდერძი ჩოხელის მიერ შემოთავაზებული გამოსავალი მგლების რკალიდან, რადგან სჯეროდა, რომ რწმენის დაბრუნება და რწმენისაკენ შემობრუნება თუ გაარღვევს იმ მოჯადოებულ წრეს, სამგლეთად რომ უქცევია ქვეყანა.

ჩვენი აზრით, გოდერძი ჩოხელის ლიტერატურა ნამდვილად არ არის ერთი კუთხისა და ერთი ქვეყნის საკითხავი, ისევე როგორც ვერ დააბრალე ვაჟა-ფშაველას ფშავის მწერლობას, ან ბარათაშვილს ვერ უწოდებ მე-19 საუკუნის სევდიან პოეტს, ერთიცა და მეორეც დროისა და სივრცის დადგენილ ჩარჩოებს გაცდენილი გენიოსები არიან და მათ შემოქმედებაში ზოგადსაკაცობრიო პრობლემები იკითხება. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა თანამედროვე ლიტერატურაში გამოთქმული მაია წიკლაურის მოსაზრება, რომ გოდერძი ჩოხელის ხელოვნება მთელი საქართველოს -

მთელი ქართველი ხალხის სიმდიდრეა და, თუ სათანადოდ ვიზრუნებთ მისი ნაწარმოებების სათანადო თარგმანებზე, არც მსოფლიო იტყვის უარს მის მიღებასა და აღიარებაზე.

აქვე ვიტყვით, რომ გზამ, რომელიც გამოიარა ჩოხიდან ქართულ კრიტიკამდე, მწერალს კიდევ უფრო მეტი ხიბლი შემატა და დღეს, როცა გოდერძი ჩოხელი უკვე ზეციური საქართველოს მკვიდრია, მკითხველი ხვდება, რომ მისი შემოქმედება სიკეთისა და სიყვარულის სადიდებელია. ლიტერატურული საზოგადოება კვლავ არაერთხელ მიუბრუნდება გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებით სიღრმეებს, როგორც ამოუწურავ მადანს, რადგან გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებისაკენ მიმავალი გზა უსასრულოა.

თავი III

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების ფოლკლორული წყაროები

ამ თავში საუბარია, მწერლის დამოკიდებულებაზე ძველ ხალხურ წარმოდგენებსა და ტრადიციებთან, რისთვის გამოიყენა და როგორ მოარგო თავის მხატვრულ საზრისს ხალხური ესთეტიკური აზროვნება.

მწერლობისათვის დაუშრეტელი წყაროა ზეპირსიტყვიერება. ხალხის ცნობიერებაში შემორჩენილი ფოლკლორი ყველა ნიჭიერი მწერლისათვის ნოყიერი ნიადაგია.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედება ნასაზრდოვებია ქართველი ხალხის გაუხუნარი სულიერი საუნჯით. ხალხური აზროვნების ფესვებიდან მოდის მწერლის მთავარი სათქმელი. მართალია, გოდერძი ჩოხელი ხშირად მიკროეთნოგრაფიული რწმენა-წარმოდგენებისა და წეს-ჩვეულებების აღწერას მიმართავს, მაგრამ ამ აღწერაშიც ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობების მეხოტბეობა იგრძნობა და არა უბრალო მემკთიანის ჟინი - შთამომავლობას შემოუნახოს საუკუნეებით დაცული ადათ-წესები, ლეგენდები თუ რწმენა-წარმოდგენები.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში გამოყენებული ფოლკლორული ნიმუშები მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ავტორის წყალობით არსებობას ინარჩუნებენ, არამედ იმიტომ, რომ მათი საშუალებით ხორცი ესხმება მკვეთრი ინდივიდუალიზმით აღბეჭდილ თვითმყოფად ლიტერატურას და ავტორის, როგორც ქეშმარიტად დიდი მწერლის, მთავარი სათქმელის გააზრების სურვილსაც.

ზეპირსიტყვიერებაში შემორჩენილი ყველა ლეგენდა, ლექსი, თქმულება თუ ადათი, რაც არ უნდა მკაცრი იყოს, გოდერძი ჩოხელის „ფიქრის ბუხარში“ გამოტარებული, მკითხველის სულიერ აღზრდასა და გაკეთილშობილებას ისახავს მიზნად. სწორედ ამიტომ, გოდერძი ჩოხელის მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისის გაგება-გააზრებისათვის ლიტერატურული ალღოს გარდა, იმ სამყაროს შესწავლა და

შეცნობაა საჭირო, საიდანაც მწერალი მოვიდა, სადაც ხალხური სიტყვიერების შთამაგონებელ ძალას ეზიარა.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში აღწერილია არაერთი რიტუალი თუ რწმენა-წარმოდგენა, რომელიც სინთეზურად შეიცავს როგორც მითოსურ თუ წარმართულ, ისე ქრისტიანულ ელემენტებს. ჩვენ მიერ განხილულ ნაწარმოებებში ავტორი გვევლინება არა მხოლოდ როგორც აღმწერელი ამ რწმენა-წარმოდგენებისა, არამედ როგორც ერთგვარი ინტერპრეტატორი, რომელიც ხალხურ წიაღში არსებულ ფოლკლორულ ნიმუშებს თავისი მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისის გამოსაკვეთად იყენებს.

ხალხური ადათ-წესებისა და მითოსური წარმოდგენების გამოყენებით გოდერძი ჩოხელი აყალიბებს ერთგვარ სამართლებრივ-მორალურ ნორმებს, რომელიც მოითხოვს არა უსიტყვო მორჩილებას ტრადიციებისადმი, არამედ ახალ სააზროვნო სივრცეს შეფასებისა და განსჯისათვის. ამ კონტექსტში განვიხილეთ მთაში დაცული რამდენიმე წესი თუ რწმენა-წარმოდგენა, რომელიც ასახულია გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში:

- „თოვლიან მთებივით მკაცრი წესი“ - „მირეული“ ქალის უწმინდურად მიჩნევისა და მისი სოფლიდან განრიდებისა. გოდერძი ჩოხელი ახერხებს და ისე ოსტატურად აღწერს საკუთარ დაბადებას, რომ სრულიად უფერულდება ის სისასტიკე, რაც მარტო დარჩენილი ქალის გადატანილი განცდების წარმოდგენას ახლავს.
- გოდერძი ჩოხელის სამართლებრივ-მორალურ ნორმებს განსაზღვრავს ის წარმოდგენა, რომ სამყარო სამი სკნელისაგან შედგება: ზემო ანუ ცის მკვიდრთა საბრძანისი, შუა, რომელიც ადამიანთა და ცხოველთა სამკვიდროა და მიწისქვეშეთი, რომელიც ბოროტი ძალების საუფლოდ წარმოიდგინება. გოდერძი ჩოხელის გმირები სიკეთისა და ბოროტების დადგენილ სამანებს იცავენ. ამ რწმენიდან გამომდინარე, დევებისა და „ღვთისშვილების“ არსებობა გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში, სადაც დევებიც კი სიკეთისკენ მიდრეკილნი არიან.
- განვიხილეთ მოთხრობები, სადაც გოდერძი ჩოხელი პირუთვნელად ასახავს ადათობრივი სამართლის ნორმებით დადგენილი ზოგიერთი წესის სისასტიკეს, რომელიც ძვალსა და რბილში გამჯდარი სენივით ებრძოდა ახალ, ჰუმანურ მორალს. ასეთ წესებს შორის გამორჩეულია სისიხლის აღება. გოდერძი ჩოხელის გმირები: ბერა, აგუნდა, გარსო, გიგია და სხვები სულიერი მეტამორფოზისა და სასტიკი წესის დაუმორჩილებლობის მაგალითს იძლევიან, მონანიებისა და პატიების გზაზე შემდგარი მწერლის მხატვრულ საზრისს აცოცხლებენ და მკითხველში თანაგრძნობას იწვევენ.
- მოხდენილად იყენებს გოდერძი ჩოხელი საზოგადოების გაკეთილშობილების მოწოდებად ისეთ ტრადიციას, როგორიცაა ფიცვერცხლის ჭამა. მწერლის მგრძნობიარე ბუნება კაცის კაცად შეცნობის დაკანონებას ითხოვს მოთხრობაში „პატარა ბუბუნაური“.

- სისასტიკის ზღვარგადასულ ტრადიციად მიაჩნია გოდერძი ჩოხელს თემიდან მოკვეთის ტრადიციაც: „თევზის წერილებში“ დაკარგული ადამიანის დასაბრუნებლად დადევნებულ გულმოკლულ ხალხს გვიხატავს და ერთგვარად „გვაიძულებს“ შევიბრალოთ მთის ტრადიციებსა და ქრისტიანულ მორალს შორის გახიდილი საზოგადოება, რომელსაც, ერთი მხრივ, წესი ავალდებულებს ღვთის უარყოფელის დასჯას, მეორე მხრივ, თანაგრძნობა და მოყვასის სიყვარული ანანებინებს ჩადენილ საქციელს.
- ცრურწმენას აყოლილი ადამიანის ტრაგედიას ხატავს მოთხრობაში „აღმართი“, სადაც თორღვამ, ავტორის გადაწყვეტილებით, ცრურწმენებისადმი მორჩილების გამო, შვილის მკვლელობის მამის თვითგვემით უნდა იცხოვროს, დრომდე მიათრიოს საკუთარი სხეული, როგორც მძიმე ჯვარი.
- ადამიანების სასიკეთოდ და სასარგებლოდ იყენებს გოდერძი ჩოხელი მთიელთა წარმოდგენას, რომლის მიხედვითაც მიცვალებულები აქტიურად მონაწილეობდნენ ცოცხალთა საქმიანობაში.
- ჩვენი დაკვირვებით, ძველი და ახალი რწმენის ადგილმონაცვლეობას, ცრურწმენების სანაცვლოდ, ახალი აზროვნების დამკვიდრებას გოდერძი ჩოხელი ბუნებრივ კანონზომიერებად განიხილავს. ეს აზრი დაგვბადა „თოვანში გასვენებული დღესასწაულის“ კითხვისას, სადაც მოხუცებს სწორედ წარმართული რიტუალის აღსრულებისას უწევთ სიკვდილი, ხოლო ეს სიკვდილი არაგვის ხეობაში წამოსული ზვავია, თავის უბეში რომ შეიხვევს უკანასკნელ დღესასწაულს, „თაგვაობას“, და გამარჯვებულის ფეხმორთხმით მკვიდრდება ცრურწმენის ადგილზე.
- ურყევი მორალური პრინციპი მწერალს აიძულებს სხვა თვალთა დაგვანახოს ქრისტიანული დღესასწაულის პროფანაცია ერთ უცნაურ, თეატრალიზებულ რიტუალში, სადაც ქრისტეს როლის შემსრულებელი ვაჟი ფიზიკურად ეწირება ამ რიტუალის აღსრულებას. გოდერძი ჩოხელი კრიტიკულად ეკიდება ყველა იმ წეს-ჩვეულებას, რომელსაც ადამიანისთვის ზიანი მოაქვს. ადამიანის არსის მისეული აღქმა-გაგება ეწინააღმდეგება ყოველგვარ ძალადობას.

ჩვენ შევეცადეთ აგვეხსნა, როგორ გამოიყენა გოდერძი ჩოხელმა ფოლკლორული წყაროები, ხალხში დაცული ადათ-წესები და წარმოდგენები თავისი მხატვრული საზრისის მთლიან ქარგაში და ვასკვნით, რომ მწერალი მეტწილად უპირისპირდება მოძველებულ, გაუაზრებელ, ძალადობრივ საწყისებზე დაფუძნებულ ტრადიციებს, თუმცა ამ დაპირისპირებას არ გასდევს ირონიის ან აგრესიული შეუწყნარებლობის ინტონაციები, პირიქით, უჩვეულო სიტბოს და სიყვარულს შეიგრძნობს მკითხველი.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში ერთმანეთს ერწყმის წარმართული და ქრისტიანული. ჩვენ მიერ მიკვლეული და განხილულია არაერთი ტრადიციული რიტუალი თუ ადათ-წესი, რომელსაც ავტორი მთავარი სათქმელის მკითხველამდე მისატანად იყენებს. ასეთია: ხატობა, ფერხისა, დათქადაობა, აბრამძოლობა,

წუნკლობა, აგრეთვე თხის შეწირვის, ნაწილიანობის, ბედისკვერის წარმოდგენებთან დაკავშირებული რიტუალები.

მოვიძიეთ რა სხვადასხვა წყაროებში ინფორმაცია ამ ტრადიციებისა და რიტუალების შესახებ, მიგვაჩნია, რომ გოდერძი ჩოხელის ლიტერატურული მემკვიდრეობის გააზრება სრულიად წარმოუდგენელია მათ გარეშე, ვინაიდან სწორედ ამ ხალხური წარმოდგენების ჩარჩოებშია ჩაქსოვილი გოდერძი ჩოხელის მხატვრულ-ესთეტიკური შეფერილობა. ამავე მიზეზით გამოირჩევა იგი ესოდენი თავისთავადობით და ხდება მკითხველისთვის ერთი შეხედვით ამოუცნობი და იდუმალი.

თავი IV

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების სიმბოლურ-ალეგორიული გააზრება

სამყაროს მხატვრულ ესთეტიკური საზრისის გარკვევა ჩოხელის შემოქმედებაში წარმოუდგენელია სახე-სიმბოლოების დეკოდირების გარეშე. ალეგორიულ-სიმბოლური წიაღსვლები გვხვდება თითქმის ყველა მოთხრობაში, რომანსა თუ ლექსში, ჩვენ მიერ შესრულებული სამუშაო მხოლოდ ერთი აგურია მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესწავლის საქმეში.

რთულია მისი სიმბოლური სახისმეტყველება, ზოგიერთი სახე-სიმბოლოს მხატვრული საფუძველი პირველყოფილ წარმოდგენებში დევს, ზოგიერთისა - ქრისტიანულ რელიგიაში. რთულია და იდუმალი გოდერძი ჩოხელისეული სიმბოლოები, რადგან სწორედ კუთხურ-ეროვნული ნიშნით ერწყმის კოსმოპოლიტურ სააზროვნო სივრცეს და მოიცავს ადამიანის უნივერსალურ ფენომენს.

ალეგორიულ-სიმბოლური სახეებით ლიტერატურული მანიპულირება ერთგვარი ხერხია გოდერძი ჩოხელისთვის, რათა უკეთესად დაგვანახოს სისავსე სათქმელისა, გვასწავლოს აზროვნება - ანალიზი. ირიბი, იგავმეტყველებითი ფორმით გადმოცემა მოვლენა-ფაქტებისა, მის ლიტერატურულ თხზულებას თვისობრივად ახალ ფუნქციას სძენს.

მე-20 საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში ნოველის ჟანრი „განწირულის სილისკვეთების“ ამაღლებული გრძნობით დამკვიდრდა, რადგან სათქმელის შეფარვით გამჟღავნება ისტორიული პირობებიდან გამომდინარეობდა. სიმბოლური სახისმეტყველება არამარტო მწერლური ოსტატობის გამოვლინება იყო, არამედ რეალური სოციალურ-საზოგადოებრივი საჭიროებაც.

გოდერძი ჩოხელმა ორიგინალურად გააგრძელა ლიტერატურული ტრადიცია. თავისი სათქმელი შემოსა რა მეტაფორული ხერხებით, სიმბოლო-ალეგორიებით

ამით „აიბულა“ მკითხველი მიხვედრას, გააზრებას იმისას, რა დგას სიტყვის, ნიშნის, მეტაფორის, ტერმინის მიღმა.

ურწმუნოების ყამირს მთელი ძალისხმევით ამტკრევდა და უფლის სიტყვას სთესდა გოდერძი ჩოხელი, სიმბოლურ-იდუმალი ანალოგიებითა თუ ფსიქოლოგიური წიაღსვლებით რომ ნიღბავს სათქმელს.

გოდერძი ჩოხელის „მხატვრული მოდელი“ მითოლოგიიდან იღებს სათავეს და მასში შერწყმულია რეალური და ფანტასტიკური, ნასესხები თუ წარმოსახული. როგორაა ხორცშესხმული ავტორის მხატვრულ-ესთეტიკური აზროვნება, განვიხილეთ შემდეგი სახე-სიმბოლოების მაგალითზე:

- **იახსარი**, - ღვთისშვილი, რომელიც ტბიდან მტრედის სახით ამოფრინდა, ცხადია, აქ მითოლოგიურ - ქრისტიანული სახე-სიმბოლოა, რომელიც ბოროტ ძალაზე ღმერთის გამარჯვებას ზეიმობს.
- **ირემი** - არქაული სახე-სიმბოლო, რომელიც, როგორც ჩანს, ჩოხელების ხსოვნას ჯერ კიდევ წინარექრისტიანული ხანიდან შემორჩა, რადგან ასოცირდება წმინდა გიორგისთან მოთხრობაში „სამანს იქით დასახლებულნი.“
- **მტრედი** - ქრისტიანული სიმბოლო, რომელსაც მთავარი პერსონაჟი შულა უბეში მალავს. ვფიქრობთ, რომ ავტორი სიმბოლურად მიგვანიშნებს პირველ ქრისტიანთა მალვასა და დევნაზე და ამით ღრმა ისტორიულ წარსულს აცოცხლებს.
- **საკულტო ნაგებობა, სალოცავი** - იხატება როგორც გუდამაყრელთა მორალურ-ეთიკური სიწმინდის სიმბოლო, დასტური იმისა, რომ ღვთის სამანს არ გასცდომიან. ირგვლივ სანთლის ალით შეტრუსული შესაწირი საქონლის ბეწვის სუნი დგას. ეს სურნელი უნდა იყნოსოს ღმერთმა, რომ შეეწიოს კაცთა მოდგმას.
- **ჩრჩილი და თავგი** - როგორც ეშმაკისეული სიმბოლოები სულთან გაყრილი კაცის - გახუა მეგრელაურის ისტორიაში, სადაც მწერალი საოცარი ოსტატობით გვიყვება უფალთან გაწყვეტილი კავშირის შესახებ.
- **სიკვდილ** - სიცოცხლის სიმბოლური გააზრება გვხვდება არაერთ მოთხრობასა თუ ლექსში, სადაც სიკვდილი, მართალია, უადრესად ესთეტიზირებულია, მაგრამ ის მაინც სააქაო ცხოვრების გაგრძელებაა, გოდერძი ჩოხელთან სიცოცხლე დომინანტია.
- **ბედის მწერლები** - მათი პერსონიფიკაცია დამახასიათებელია ქართული მითო-რიტუალური სისტემისთვის, მათ შორის გოდერძი ჩოხელისთვისაც, თუმცა აქ მთავარი ისაა, რომ ადამიანს არჩევანის უფლება აქვს, იგი ბედისწერასთან მეზრძოლია და არა მისი მონა.
- **კერა** - როგორც მთიელთა ოჯახის სიძლიერისა და სიწმინდის სიმბოლო, სადაც ყველა ძირითადი სარიტუალო სცენები ეწყობოდა.
- **სულის ცხენი** - ეს სიმბოლო, ზოგადად, უკავშირდება მიცვალებულებზე ზრუნვისა და მისი საიქიო ცხოვრების უზრუნველყოფის სურვილს, ეს

რიტუალი სრული სიზუსტით ცოცხლდება გოდერძი ჩოხელის მოთხრობებში „ცხენი“ და „დოდი“, თუმცა, ჩვენი აზრით, აქ პირველ რიგში ცხადდება ადამიანისა და ღმერთის კონცეპტუალური ურთიერთკავშირი, იკვეთება „სკნელში მკვიდრთა“ ანუ სოციუმის წევრებს შორის ურთიერთობის წესი, ერთი მიზნისთვის შეკრებილთა ერთობლივი და მწყობრი მოქმედება.

- **ხარი** - ფოლკლორში მნიშვნელოვანი სიმბოლური დატვირთვის მქონეა. ხალხური წარმოდგენით, ღვთისგან ადამიანის შემწედ გამოგზავნილი ხარი უფლისაგან დალოცვილია.
- **სიმბოლო თხა** - ტიპურია ძველი მსოფლიოს ხალხების კულტურისათვის, სადაც მოკლული და შეჭმული ცხოველის გაცოცხლება ხდება ძვალისა და ტყავის, როგორც სასიცოცხლო მინიმუმის ბაზაზე. ამ სიმბოლოს გოდერძი ჩოხელი ადამიანთა სისასტიკის, გაუაზრებელი მოქმედებების, ადამიანის არცნობის უნარის საილუსტრაციოდ იყენებს რომანში „ადამიანთა სევდა.“
- **ყვავი** - ცხადია, არაა პოზიტიური მეტაფორული სახე, თუმცა გოდერძი ჩოხელის მწერლური ფანტაზია უარყოფით სიმბოლოსაც პოზიტიური კონტექსტის გასაძლიერებლად იყენებს მოთხრობაში „ბადია,“ სადაც ყვავი დროსა და ჟამის უკუღმართობას გამოხატავს.
- **ყორანი** - სიმბოლო, რომელიც ამირანის მითს უკავშირდება. „ხუჭუჭულაში“ კავკასიონის ქედზე ყორანთან „მოჩხუბარი“ ღვთისშვილი ამირანის მითიური ბორგვის მიზეზი ხდება. სწორედ აქ, მის გვერდით, იკვეთება უშუალო კავშირი კუთხურ და ზოგადქართულ ცნობიერებას შორის. ჩოხელი მთიელთა წარმოდგენას არ ღალატობს: მისი ხუჭუჭულა, როგორც სხვა ღვთისშვილი, საზოგადოებრივი შეგნებისა და მორალის დამცველია, ხოლო ამირანი, რომელიც ჯაჭვების გაწყვეტას ამაოდ ცდილობს, კონკრეტული ადამიანის მორალურ-ეთიკური სახისა და ზნეობის გამომხატველად სიმბოლიზდება.
- **გველის** მეტაფორული სახე-სიმბოლო ძველ მითოლოგიურ წარმოდგენებში განასახიერებდა ქაოსს, სიბნელეს, ბოროტების საწყისს, რომელიც უპირისპირდებოდა კეთილ ძალას. ბიბლიის მიხედვით, მასთანაა დაკავშირებული პირველი ცდუნება. გოდერძი ჩოხელის მოთხრობაში „უცნაური ამბავი“ კი გველი იმ სიბრძნის სიმბოლოა, რომელიც ამ სამყაროს შეაცნობინებს ადამიანს. მისი პერსონაჟი ბაგილა აკეთებს შეგნებულ არჩევანს: იტანჯება, მაგრამ მაინც არ აწყვეტს იმ გველს კუდს, რადგან სწორედ ესაა მის მიერ აღმოჩენილი ჭეშმარიტება - ადამიანის ცხოვრება სულის ბორგვაა, ტანჯვაა, საკუთარი თავის მუდმივი გამოცდა და გაძლევა.
- **მთა** სულიერების გამომხატველი სიმბოლოა ქართულ ლიტერატურაში. საუკეთესო მეტაფორაა პიროვნების პერსონიფიცირებისა და მისი მნიშვნელობის ასახსნელად. გოდერძი ჩოხელიც ცხოვრებასთან ჭიდელში, მთასა და ბარს შორის ორად გაჭრილი, წარსულსა და თანამედროვეობას შორის გახიდული, საკუთარ თავს მთად მოიაზრებს.

- **ხე** - ნაყოფის მომცემი - გოდერძი ჩოხელის რომანიდან „სულეთის კიდობანი“ საქმე #13-ში („გუთანი“) ის სიმბოლოა, რომლის წინაშეც ყველა მტრობა უფერულდება. ხე კოსმოგონიური სიმბოლოა, ღვთაებრივი ჰარმონიის სიმბოლო, რომლის დარღვევა არც ერთ შემთხვევაში არ ეპატიება ადამიანს.
- **ყვავილის** სიმბოლიკა ხალხურ და მითოსურ აზროვნებაში სინათლის, სიხარულის, სილამაზის, სიყვარულის გამომხატველია. გოდერძი ჩოხელი ყვავილის სიმბოლოებს სხვადასხვა კონტექსტში იყენებს. ია, ენძელა, „თამარის თვალები“, მზესუმზირა, ხარისთვალა, კესანე... ამ უკანასკნელს წაწლობის დრომოჭმული ტრადიციის წინააღმდეგ ამხედრებული მარადიული სიყვარულის სიმბოლოდ იყენებს.

სიმბოლო-ალეგორიები გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებაში აღებულია ხალხურ-მითოსური და ქრისტიანული წიაღიდან და გადამუშავებულია ავტორის შეხედულებისამებრ. არაერთი მოთხრობისა და ლექსის განხილვის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თითოეული მათგანი გამოხატავს ავტორის პოზიციას და მის მხატვრულ-ესთეტიკურ საზრისს. მათი გამოყენებით გოდერძი ჩოხელი აყალიბებს სურვილს მოაქციოს მკითხველი უკეთესისკენ, შეაცნობინოს ზღვარი სიკეთესა და ბოროტებას შორის, სპონტანურსა და გააზრებულ ქმედებას შორის.

მიუხედავად იმისა, რომ შინაარსობრივად მოთხრობების სიუჟეტები არ სცდება საქართველოს ერთ კურთხეულ კუთხეს, მთას, რომელიც ჯერ კიდევ მოწყვეტილია ცივილიზებულ სამყაროს, მიუხედავად იმისა, რომ პერსონაჟები მოქმედებენ ამ „ჩამორჩენილ“ სივრცეში არსებული წესებით, ავტორი ახერხებს მათი საზომით გადასწვდეს ზოგადად ადამიანურ ფენომენს. ამ მხრივ, გოდერძი ჩოხელი უაღრესად თანამედროვე მწერალია, რომელიც ილაშქრებს ყოველგვარი ძალადობისა და გაუცხოების წინააღმდეგ. მისი მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი ამთლიანებს სურვილს - იყოს ადამიანი უფრო შეგნებული, ვიდრე აქამდე, იყოს მარადიულ სულიერ ღირებულებებზე ორიენტირებული და არა მგლური ინსტინქტებით მოქმედი.

დასკვნა

ამოსავალი გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებითი მემკვიდრეობისა არის ადამიანი _ უმაღლესი ღირებულება ამ სამყაროში. მისი ადამიანი მოქცეულია მთის ტრადიციების ვიწრო ჩარჩოებში, შებოჭილია ხალხურ-რიტუალური ყოფიერების მორალურ-ეთიკურ საზღვრებში, თუმცა იგი მრავალწახნაგოვანი და უნივერსალურია. ადამიანის ფენომენის ახსნა-გააზრებისას გოდერძი ჩოხელი ილაშქრებს ყველა იმ რწმენა-წარმოდგენის წინააღმდეგ, რომელიც ადამიანური

პროგრესის დაბრკოლებად ქცეულა. მწერალს სურს გაათავისუფლოს „ადამიანი“ მისთვის დაწესებული „სამანებისაგან,“ რომელიც მთაში დაწესებულა, მიზანად დაუსახავს ბოროტების სიკეთედ, სიმახინჯის - სილამაზედ, ადამიანურის ღვთაებრივად ქცევა. ამ მიზნის მისაღწევად გოდერძი ჩოხელი გვთავაზობს სრულიად ახალ ლიტერატურულ მიდგომას: არა კრიტიკულ მართლმხილებას, გმობას, ირონიას, ან, გნებავთ, სატირას, არამედ გზას, რომელიც არსებულის შეცვლის სურვილით, სიყვარულითა და სითბოთია გაჯერებული. მისი მიზანია არა გადაკეთება და გამოსწორება ადამიანისა, არამედ მისი გაგება, მისი სულიერი ლაბირინთების წვდომა, მისი შფოთვის მიზეზების დადგენა. გოდერძი ჩოხელის პოეტური სახე-სიმბოლოებით დაშიფრული პერსონაჟები ჩვეულებრივი, თანამედროვე ადამიანები არიან და არა მიღმური, საკრალური სამყაროს წარმომადგენლები, მათაც ისევე უყვართ და სტკივათ, ეშინიათ და ჰგონიათ, როგორც ყველგან და ყველა დროში. ქართული სიტყვაკაზმულობის გზაზე მწერლის სურვილი - ადამიანური ყოფის შეცვლა-შემსუბუქებისა, ადამიანური ფენომენის უნივერსალურად ქცევისა და ამაღლებისა, ტრადიციულად მხილების, მართლის თქმისა და ღია თუ შეფარული სათქმელის წარმოჩენაზე გადიოდა, ამ გზას ხან ცრემლიან-ღიმილიანი თვალით გაჰყურებდა მკითხველი, ხან ბრაზითა და სიბრაღელობით. ჩოხელის მზერა სიყვარულით, თანაგრძნობისა და თანადგომის სურვილით არის გამთბარი.

გამომდინარე იქიდან, რომ ჩოხელის შემოქმედების მთავარი ფიგურანტი ადამიანია, სამყაროს აღქმის მხატვრულ ესთეტიკური საზრისიც მის ირგვლივ ტრიალებს. ამიტომაც არ არის მისი შემოქმედება ერთი კუთხისა და ერთი ქვეყნის საკითხავი, ისევე როგორც ვაჟა-ფშაველას არ არის მხოლოდ ფშავის მწერალი, ისევე, როგორც ბარათაშვილი არ არის მხოლოდ მე-19 საუკუნის სევდიანი პოეტი. გენიალური შემოქმედები დროისა და სივრცის დადგენილ ჩარჩოებს სცდებიან, რადგან მათ შემოქმედებაში ზოგადსაკაცობრიო პრობლემები იკითხება. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა თანამედროვე ლიტერატურაში გამოთქმული მათი წიკლაურის მოსაზრება, რომ გოდერძი ჩოხელის ხელოვნება მთელი საქართველოს - მთელი ქართველი ხალხის სიმდიდრეა და, თუ ვიზრუნებთ მისი ნაწარმოებების სათანადო თარგმანებზე, არც მსოფლიო იტყვის უარს მის მიღებასა და აღიარებაზე.

ნამდვილად იქნება საინტერესო გოდერძი ჩოხელის შემოქმედება მომავალი მკითხველისთვის ყველა დროსა და გეოგრაფიულ არეალში არა მხოლოდ ადამიანური ვნებების უნივერსალურობის, არამედ იმ ხალხური ზეპირსიტყვიერებისა და მითოსურ-რელიგიური ელემენტების გამო, რომელიც ავტორმა შეგნებულად გააცოცხლა, გადაამუშავა და მოარგო თავის სათქმელს. მის მიერ გამოყენებული ეთნოგრაფიული და ფოლკლორული ნიუანსები ერთიანი ლიტერატურული მემკვიდრეობის ქარგაში აღიქმება არა როგორც უბრალო აღნუსხვა, არამედ, როგორც საშუალება, გავიაზროთ მწერლის მხატვრულ-ესთეტიკური საზრისი. მართალია, რთულია მისი სიმბოლური სახისმეტყველება, (რადგან, როგორც აღვნიშნეთ, ზოგიერთ სახე-სიმბოლოს მხატვრული საფუძველი

პირველყოფილ წარმოდგენებში დევს, ზოგიერთისა - ქრისტიანულ რელიგიაში), მაგრამ სწორედ ეს ანიჭებს უნიკალობასა და განსაკუთრებულობას მწერლის შემოქმედებას, რადგან სწორედ კუთხურ-ეროვნული ნიშნით ერწყმის გოდერძი ჩოხელი კოსმოპოლიტურ სააზროვნო სივრცეს და მოიცავს ადამიანის უნივერსალურ ფენომენს.

მწერალი გვასწავლის აზროვნებას, უნებურად აღძრავს მკითხველში ფიქრისა და ანალიზის სურვილს, თითქოს აიძულებს მკითხველს მიხედეს, გაიაზროს, რა დგას სიტყვის, ნიშნის, მეტაფორის, ტერმინის მიღმა. ამას ახერხებს ალეგორიულ-სიმბოლური სახეების ლიტერატურული მანიპულირებით, ირიბი, იგავმეტყველებით, რაც ერთგვარი ხერხია მისთვის, რათა უკეთესად დაგვანახოს სისავსე სათქმელისა.

ამრიგად, გოდერძი ჩოხელისეული სამყაროს მოდელი, მისი, როგორც შემოქმედის, თვითგამოხატვის უნარი მიმართულია ერთადერთი მიზნისკენ - ადამიანის გაკეთილშობილებისა და სულიერი კათარზისისკენ. სწორედ ესაა მისი შემოქმედების ქვაკუთხედი, მისი მხატვრული საზრისი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. გოდერძი ჩოხელის სულიერი სამყაროდან. სამეცნიერო-რეფერირებადი ჟურნალი „ენა და კულტურა“, ქუთაისი, 2016, #15, გვ.185-190.
2. კრიტიკოსთა თვალით დანახული გოდერძი ჩოხელი. თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებული, 2016, #1(29), გვ. 151-155.

3. გზად სულეთის კიდობნისაკენ. IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, შრომების კრებული, გვ.162-167

Iakob Gogebashvili Telavi State University

With the right of manuscript

Lali Iarajuli

**Artistic and Esthetic Notion of Universe in Goderdzi
Chokheli's Works**

Dissertation Presented for the Degree (1005) of
PhD in Philology

Abstract

Specialty: Georgian Literature

Telavi

2017

The Dissertation has been carried out at the Department of Georgian Philology, Faculty of Humanities, Iakob Gogebashvili Telavi State University

Scientific supervisor:

Nino Kochloshvili, Professor, Doctor of Philological Sciences

Reviewers:

Luiza Khvichia, Professor, Doctor of Philological Sciences

Maka Dolidze, Assoc. Professor, Doctor of Philological Sciences

The defense of the dissertation will be held on ____ ____ 2017 at ____ o'clock at the meeting of the Dissertation Board of the Faculty of Humanities, Iakob Gogebashvili Telavi State University, building ____ , room ____

Address: 1, Kartuli Universiteti str.
Telavi, 2200, Georgia
Tel.: +995 350 27 24 01

The dissertation is available at the scientific library of Iakob Gogebashvili Telavi State University and on web-site: www.tesau.edu.ge

Scientific Secretary of the Dissertation Board

Doctor of Philological Sciences,

Professor: **Nino Kochloshvili**

General Discription of Dissertation

Goderdzi Chokheli belongs to the group of writers whose works are impossible to understand without a special literary taste and esthetic knowledge. The specifics of his works still need a deep scientific research.

There is a number of important scientific researches investigating Goderdzi Chokheli's literary heritage. Among them are: "Craving for Penetration" by Guram Benashvili, a monography "Goderdzi Chokheli, Son of the Nation and the Mountain" by Maya Tsiklauri. The monography analyses in detail some of the writer's novels and certain aspects of the writer himself. There is also another scientific publication by Laura Sordia which is dedicated to the writer's novel "The Wolf". In the book (2009) "Some Issues of the History of the Georgian Novel", among the other writers, the researcher Nana Kutsia implies Goderdzi Chockeli as a prominent novelist of the Georgian Literature of 1980s.

The philolsophical aspects of the writer's woks are reviewed in the collected works "Philosophical and Publistic Letters" by Revaz Balanchivadze. It was published in 2011. There are some other publications about Goderdzi Chickeli and his works. They are the following: "Violets from Gudamakhari" by Lela Jikhashvili, "Natsiliani" and "The Collector of Sorrows" by Nino Zedelashvili. There are more than 30 scientific publications over the writer's works presented in the scientific collected works "Goderdzi Chokheli – A Creative work without Borders" published in 2012. Giogi Khorbaladze investigated the principal tendencies of Goderdzi Chokheli's works in 2014.

Unuauual and deep creative literary works by Goderdzi Chokheli became the object of interest immediately. Though there are further more other interesting issues to be investigated in future. One of the important issues of our research is the artistic and esthetic notion of the universe in Goderdzi Chokheli's works.

The importance of the research topic: As we have already mentioned there are numerous interesting scientific researches about the creative works of Goderdzi Chokheli,

though his literary heritage does not lose its actuality and interest among the scientific circles.

In our opinion the scientific publication “Artistic and Esthetic Notion of the Universe in Goderdzi Chokheli’s Works” presented by us will be one of the modest attempts while investigating the author’s works.

The aim of the disseratation is the research of the artistic and esthetic rnotion of Goderdzi Chockeli’s literary works. Consequently we intended to investigate the following issues:

- The psychological and artistic portrait of Goderdzi Chokheli;
- The attitude of the literary critics towards Goderdzi Chokheli’s artistic works;
- The place of folk literature and a mythical conception in the artistic works by Goderdzi Chokheli;
- What is the esthetic value of the writer’s allegory and symbolism and what kind of literature importance do they carry?

The object and the research methods of the dissertation thesis: The following modern research methods have been used while working on the dissertation thesis: methods of analysis and synthesis as well as the comperative method.

The **theoretical value** of the dissertation is the scientific publications and monographies connected with the artistic works by Goderdzi Chokheli; as well as the theoretical works about the esthetic issues. The abovementioned scientific and theoretical materials helped us in defining the literary notion of Goderdzi Chokheli and the deep scientific analysis of his works.

With the help of the method of analysis we managed to review and analyze the author’s works as a kind of encoded system requiring the special decoding. The author’s artistic works which age rich with the folk and mystical aspects required such kind of methodological approach indeed.

The comparative research instrument was used for the observation of Goderdzi Chokheli’s works. Our special interest was the attitude of the literary critics towards the literary heritage of the author. We have also studied the folklore aspects and metaphorical system of the writer’s artistic works. Introducing with the customs and traditions depicted in the ethnographical profiles helped us in identifying the concpets of using the mountainous customs, traditions and rituals by the author from the ancient times.

The scientific novelty of the dissertation thesis is the attempt of presenting Goderdzi Chokheli as a modern writer despite the areal locality of his artistic creativity. We tried to analyse the artistic and esthetic notion of his works which comprises the values common to all mankind and is based on the human principles of the universe acquisition.

The central point of the author’s creative works is a human which is the supreme value of the universe. For the identification of moral and esthetic boarders of a human’s life and its multilateral phenomenon Goderdzi Chockeli uses the own experience and feelings from his life which unites mountainous rituals, legends and folk symbolism. In most cases the author attacks against the beliefs and impressions hindering a human progress. The

author's symbol of human tries to liberate from all kind of borders and struggles for transferring spite into kindness, vileness into beauty, humiliation into eminence. For this reason Goderdzi Chokheli abolishes critical or ironical attitudes characteristic to the Georgian literature and introduces us totally new literary approach characteristic only for his artistic works. These approaches comprise the assistance, support, empathy and love towards his characters which are not sacral or mystical but natural and contemporary humans.

The practical value of the dissertation thesis is the following: it might help all the people who are interested in the artistic works and deep literary notions by Goderdzi Chokheli. The thesis will be helpful for teachers, and scholars interested in ethnography and folklore, as well as the future researches of Goderdzi Chokheli's works.

Structure of the dissertation: The work forms 165 pages consisting of introduction, four chapters, conclusions and references.

Dissertation Plot

The introduction of the thesis comprises the goal of the dissertation research and the existing situation around the topic among the scientific circles. The author has not only the cognitive influence on the reader but the esthetic one as well.

Despite the literary intuition, while analyzing the artistic and esthetic notion of Goderdzi Chokheli, one should also investigate the world and the environment from which the author was originated himself.

Why is it so difficult to understand the language of Goderdzi Chokheli? Why was he once assigned as the writer of "one region"? Why was he unable to be understood? Why was he rebuked for his origin? Why was he reproached for his provinciality? Being answered on these questions means the deep analysis and acquisition of the author's works and the mission.

Thus the introductory part of the dissertation thesis defines the notion of the research questions, identifies the actuality of the thesis and its practical value.

Chapter I

Psychological and Creative Portrait of Goderdzi Chokheli

In Chapter I we tried to show the writer's psychological portrait based on the fundamental research of Goderdzi Chokheli's biography and his creative works.

The psychological portrait of the writer is defined according to his creative works as the genetic code of his literary works is located in the moral credo of the writer himself. According to the detailed analysis of the novels one can easily reveal the writer's personality and the ideology which is closely related to the character's ideology in the novels. Each of his novels is a perfect instrument of identifying the writer's inner character.

For the formation of the writer's psychological portrait we have researched the whole life of Goderdzi Chokheli – from the birth to his death based on his own literary heritage.

The psychological portrait of the writer is designed by the characters of his novels themselves. "My life does not belong to me. Sometimes my actions are the consequence of the emotions and feelings my characters from the novels undergo at the moment....." mentioned the author. The deeper we go inside his novels obviously we see the similarities of the author's personality with his characters. He compared his creativity with an agony. He seemed to be performing the role of a medium. It was the skill of empathizing and sharing others sorrow and regret. It was an unusual skill of phenomenal identification of the universe to his personality. "As much I watch the ending of "Children of Sin" I cry every time. I also weep bitterly for "Gospel of St. Luka". I also share the emotions and sometimes it is difficult for me to read my own novels – admitted Goderdzi Chokheli in one of his interviews.

With the help of his personal skills Goderdzi Chokheli managed to share the sorrow and intentions of his characters to the reader. It is still the same nowadays. Not only had the author emphasized the emotions of his characters but the readers themselves. The reader becomes the part of the author's literary world. It is impossible to be a reader of his novels and not to become the part of his universe, not to share the characters' feelings and emotions, their sorrow and regret.

Personal identification of the author with his characters might have been caused by his inner emotions. Despite the chaotic rhythm of the city and cold colors, spiritually he belonged to the mountains i.e. the place where the acquisition of the universe starts from dew on the green grass, where one can easily hear the noise of stars and characteristic speech of the locals.

Thus we can declare that the personal and psychological portrait of Goderdzi Chokheli is formed from his own novels. According to Vakhtang Guruli, Goderdzi Chokheli himself appeared to be the each character of his novels. He performed the role of the Son Gogi, the monk, Maksinai, Gamikhardai, Babghai, Shughlai, Stephane, Achlakhune, Seba, Thadeoz, Luka ...Like Maksine Goderdzi Chokheli follows the descending eagle back to the sky; he himself is buried in the ground like the monk in order for the fir-tree growing on the shoulder not to be withered and is transformed into a fish when he is bored with being a human like Gamikharda.

While thinking about the psychological portrait of Goderdzi Chokheli we tried to find the links of his tragic fate and the creative works as we consider that none of the writers' art is complete until the deep comprehension of one's own responsibilities. The affirmation of this idea is the number of Georgian and foreign writers who respectably used one's own talent.

While working on the personal and psychological portrait of the writer we tried to analyse his own life, creative activities and the responsibility with which he appeared in the artistic circles. He principally defended his decision of writing the things he was familiar with. His starting point was Gudamakhari, Chokhi, as his own micro-world from where he

applied "the existing problems of the world". It was his own decision and truth with which he enriched his literary works.

Acquisition of the universe started from the dew on the green grass and despite his disappointments he never betrayed his own mission. "The life to a human is given from the God and the notion of the life is the principal task of this world" – he devoted to this ideology till the end of his life.

We tried to prove that there exists close relations between the writer's biography and his artistic works. Goderdzi Chokheli, being as a part of a certain society, tries to sculpture his familiar characters, though each of them shares common emotions characteristic to the whole world. Sorrow and regret of each character take their source from the writer's heart. Thus our conclusion will not be exclusion while declaring that Goderdzi Chokheli's creative works enable us to analyse his personal responsibilities from the worldwide view point. While getting acquainted with the author's works it is clear to identify the starting point of the writer and the way he chooses his own writing style which was so unfamiliar for the Georgian society of that time.

Thus Goderdzi Chokheli with his original writing talent considered himself to be not only the part of a small part of Georgia but the citizen of the world at the same time. From his micro-world he managed to communicate with humans while talking about humans. He managed to create his characteristic writing style with the help of his prose and poetry which can be easily considered as of typical Georgian origin and the worldwide at the same time.

This part of the work deals with the attitude of literary criticism towards Goderdzi Chokheli's creative works.

The perception of the aesthetic world of the writer's creative works proved difficult. Naturally, the critics' opinions differed greatly from each other. Although Goderdzi Chokheli, as a film director, drew attention of the international society immediately after his appearance, the Georgian literary society called her "a provincial writer". While working on the research, we tried to find out what the attitude towards the writer was in the 80s of the last century, and what the writer's attitude towards the critics was.

In our opinion, the attempt to call Goderdzi Chokheli the writer of only one narrow region, was due to the fact that he appeared in a cold and inexorable era, when everyone thought that the national vein was dried up, when no one knew yet what to tell the society living in the captivity of the partocratic speech and what to say to the reader lacking the sincerity and tenderness, who was afraid of loudly disclosed thoughts.

In the nomenclatural art of the country, which was fallen out of the natural development direction, Goderdzi Chokheli's works were, of course, unacceptable for the panegyrists of the Soviet *partocracy*. He arrived in the city together with the pain for deserted villages and remained the same as he was. Therefore, he was reprimanded, it was the reason for his reproach.

True connoisseurs of literature have always felt that he is not an ordinary writer. As Georgia gained national independence, the interest towards his works became especially

strong. Critics of the new generation saw and appraised not only his tender and sublime soul, but also his uncompromising ability, and finally he became a recognized writer. According to Revaz Balanchivadze, Goderdzi Chokheli put personal dignity on the highest level and excluded all moral compromises, from the very beginning. Perhaps he felt himself superfluous, in an immoral and crazy society.

Some people tried to find a special explanation for the words of harsh critics. In their opinion, versatility of Goderdzi Chokheli made people confused. But the writer strongly went along the chosen path. According to Maia Tsiklauri: "The wolves' law is adapted to the darkness ... A light frightens them ... superiority, a predatory instinct, struggling for survival ... The desire for superiority is not alien to a man as well, but the wolf and a man differ from each other for God gives a person a soul together with instincts. Spirituality must overcome the instincts in a man". This is the way of Goderdzi Chokheli out of the wolves' arc, as he believed that conversion to faith would violate the enchanted circle of the country.

In our opinion, Goderdzi Chokheli's literature is not actually intended for the readers of just one region of the country, as well as Vazha Pshavela is not a writer of only Pshavi, or Baratashvili cannot be called a sad poet of the 19th century. They are all geniuses, and we cannot put them into confines of time and space. Universal problems can be read in their creative works. In this respect, Maia Tsiklauri's opinion in contemporary literature is interesting. According to her, the art of Goderdzi Chokheli is the treasure of all Georgian people and indeed, of the whole Georgia. And, if the appropriate translation of his works is carried out, the world will not refuse to accept and recognize them.

To sum up, it can be said that the way which Goderdzi Chokheli covered from Chokhi (the writer's native village) to Georgian criticism, added even more charm to the writer, and today, when Goderdzi Chokheli is already a resident of heavenly Georgia, the reader realizes that his creative works represent the praise of kindness and love. Literary society will return many times to the creative depths of Goderdzi Chokheli, as the path towards Goderdzi Chokheli's creative works is never-ending.

Chapter III

This chapter deals with Goderdzi Chokheli's attitude towards old folk beliefs and traditions and the reasons why he used them in his creative works. It also explains how the writer adapted his fictional concept to folk aesthetic thinking.

Folklore preserved in the minds of people is an unlimited source and a breeding ground for all talented writers.

The works of Goderdzi Chokheli are rooted deeply into the unfading spiritual treasure of the Georgian people. The main concepts of the writer come from the roots of folk thinking. Although Goderdzi Chokheli often describes microelectronic beliefs and imaginations, customs and traditions, even in this description, the eulogy of the national and

universal values is felt, and he does this not only with the passion of a mere chronicler, but also with desire to preserve customs and traditions, legends or beliefs for his descendants.

The folkloric patterns used in the works of Goderdzi Chokheli are important not only because they still exist thanks to the author, but also for the reason that, with the help of them, the author created the works characterized by his harsh individualism and expressed through them his basic concepts.

All legends, poems, sayings, and customs, however strict and disgusting they may be, have gone under the "thinking fireplace" of Goderdzi Chokheli and are aimed at the spiritual upbringing and improvement of the reader. Therefore, in order to understand and grasp the artistic and aesthetic insight of Goderdzi Chokheli, in addition to literary sense, it is also necessary to study and perceive the world from which the writer came, where he was inspired by the power of Georgian folklore.

The works of Goderdzi Chokheli present a series of rituals or beliefs that are synthesized with mythical or pagan, as well as Christian elements. In the works that we have examined, the author is not just a descriptor of these beliefs, but also a sort of interpreter who uses folkloric patterns, existing in the Georgian folklore to express his artistic and aesthetic perception.

Using folk customs, traditions and mythical beliefs, Goderdzi Chokheli sets forth some legal and moral norms that do not require strict adherence to traditions, but a new thinking space for assessment and judgment. In this context, we have reviewed some of the rules or beliefs preserved the mountains that are presented in the works of Goderdzi Chokheli:

- In his short story "A strict, snowy mountain-like rule", he tells about "**Mireuli**" woman (a woman with a menstrual period), who was considered as impure according mountain laws, and she was separated from the village. Goderdzi Chokheli manages to masterfully describe his own birth, so that the brutality accompanying the feelings of a deserted woman becomes utterly insignificant.
- The legal and moral norms of Goderdzi Chokheli are conditioned by the idea that the Universe consists of three worlds, known as "**sknelis**": the highest world, the home of the gods, the middle world, which is the home of mortals-human beings and animals, and the underworld which is considered to be a domain for the demons. Goderdzi Chokheli's heroes preserve the landmarks between good and evil. The existence of "**Davis**" (creates in Georgian mythology, many-headed ogres whose heads can regenerate if any of them are cut off) and "**Ghvtis Shvilnis**" ("god's children", a group of demigods who protected humans) in the works of Goderdzi Chokheli is based on the aforementioned belief. Because of this faith, even Davis are prone to goodness in his creative works.
- We have also reviewed short stories in which Goderdzi Chokheli impartially reflects the ruthlessness of certain rules set by the norms of the customary law. These brutal rules fought against the new, humane morality, as a deeply rooted illness. Among

such rules, the most notable is blood feud killing. The heroes of Goderdzi Chokheli, such as Bera, Agunda, Garso, Gigia and others are examples of disobedience to spiritual metamorphosis and cruel rules. They revitalize the artistic insight of a repentant and forgiving writer and evoke a feeling of compassion among readers.

- To ennoble society, Goderdzi Chokheli masterfully uses the tradition of the brotherhood rite (drinking alcohol and silver/lead weapon filings). In the short story "Little Bubunauri", the sensitive nature of the author requires us-readers to legitimize that the basic concept of life is to perceive the inner world of a person.
- Goderdzi Chokheli believes that the tradition of expelling a person from the community is excessively cruel. In his short story, "Letters by fish" he represents embarrassed people who are trying to bring the lost person back into the community and, to some extent, he "makes us" have pity on the community that is like a bridge between mountain traditions and the Christian morality. This community, on the one hand, is obliged by the rules to punish a denier of the God, on the other hand, sympathy and love for the neighbor makes them regret their own behavior.
- In the short story "An acclivity", Goderdzi Chokheli represents a tragedy of a superstitious man -Torghva, who, because of his superstitious nature, according to the author's decision, has to live with self-flagellation for being a murderer of his own son. He must drag his body to the "final destination", like a heavy cross.
- Goderdzi Chokheli tries to use the beliefs of mountain dwellers for the benefit and well-being of people. In accordance with one of these beliefs, the dead were actively involved in the work of the living people.
- According to our observation, Goderdzi Chokheli considers it quite natural to shift old and new beliefs and establish a new mode of thinking instead of superstitions. This idea occurred to us, when we were reading the short story "The holiday passed away in snowy weather", in which the cause of death of the elderly people during the performance of the pagan ritual became an avalanche in the Aragvi gorge, which clutched the last pagan festival called "Tagvaoba" (mouse-expelling ritual with especially baked buns and straw-covered sticks) to its bosom. The avalanche became the winner and forever replaced the superstition.
- Goderdze Chokheli, as a writer with strong moral principles, makes us see from different angles the profanation of a Christian holiday in one strange, theatrical ritual, when a boy who plays the role of Christ dies while performing this ritual. Goderdzi Chokheli criticizes all the laws and customs that harm a person. His perception of the human essence is against any violence.

We have tried to explain how Goderdzi Chokheli used the traditions and beliefs stored in the people's minds in the whole plot of his artistic essence. Summing up, the writer is mainly against the traditions based on old, unreasonable, violent principles. However, this confrontation is not accompanied by the irony or intonations of the aggressive intolerance, on the contrary, the reader experiences unusual warmth and love.

In the works of Goderdzi Chokheli, pagan and Christian beliefs merge. We have analyzed and examined a number of traditional rituals or customs used by the author to convey the main idea to the reader. This, for example, is the festival of pagan shrine, Perkhisa (ancient Georgian folk dance), Shrove Friday ritual (offering cake to shrine to protect livestock from bears, etc), as well as rituals related to the sacrifice of goats, "natsilianoba" (partly divine, an exceptionally rare occurrence, which can be determined as "possession of the god's share", i.e. existence of supernatural substance in a mortal being), rituals related to fate's bread roll, etc.

Having studied the information about these traditions and rituals in different sources, we believe that without them it is impossible to fully study the literary heritage of Goderdzi Chokheli, as the artistic and aesthetic tint of the writer is closely related to these folkloric beliefs. For the same reason, he is distinguished for his uniqueness and becomes enigmatic and mysterious for a reader.

Chapter IV

Symbolic and Allegoric Comprehension of Goderdzi Chokheli's Creative Works

It is impossible to identify the artistic and esthetic notion of the universe in Goderdzi Chokheli's works without an allegoric and symbolic decoding of his texts which is vividly shown in each of his novels, poetic works. Our research is a modest attempt of investigating his literary heritage.

The metaphorical system of his creative works is too difficult. Some of the literary allegoric symbols come from the exting period, though others belong to the later Christian epochs. Goderdzi Chockelis symbols are mystical and complex because the regional and national signs are united with the cosmopolitan intellectual space and comprise the universal phenomenon of a human being.

Literary manipulation with allegorical symbols represents a characteristic sign of Goderdzi Chockheli in irder to show the plot of his novels vividly, to teach us proper thinking and analysis. Indirect, allegoric description of the facts is a new function of his literary novels.

In the Georgian literature of the 20th century, the genre of short stories appeared with the sublime feeling of the "doomed spirit", since the secret disclosure of the idea was based on historical conditions. Symbolic expression was not only a manifestation of literature but also a real social and public necessity.

Goderdzi Chokheli originally continued the literary tradition. His garbed his literary thinking with special metaphoric devices and allegory thus compelling the reader understand the real meaning of his certain terms, metaphoric expressions or symbolic signs.

He battled against scaptisims thus distributing the God's words with the help of sombolic allegories psychological effusion in his novels.

The origin of the "literary model of Goderdzi Chokheli" is in mythology which is mixed with real and fantastic, borrowed or created phenomena. The artistic and esthetic thinking of the writer is depicted in the following allegorical cases:

- **Iakhsari**, - Son of God who has flown out in the form of dove. It is obvious that it represents a mythical and Christian symbolic phenomenon which indicates the celebrating of the God's victory over the devil.
- **Deer** – an archaic symbol which seems to be kept in the memomry from the anctiont pre-Christian period and is associated with St. George in the novel "Inhabited over Samani".
- **Dove** – a Christian Symbol, which is kept in bossom of the main character Shughla. We think that the author indicates to the escape and persuit of the first Christians thus reviving the history of that community.
- **A cultic building, Shrine** – is the moral and esthetic symbol of locals living in Gudamakari. It proves that they are the followers of God. There is the smell of lightly scorched fur of burnt offering. The God will scent this smell in order to help humans.
- **A moth and a mouse** – This is the symbol of evil . We meet these symbols in Gakhua Megrelauri's story where the writer tells us the story of broken links with the God.
- We meet Symbolic Comprehension of **Death and** Life in many stories and poems by Goderdzi Chokheli where the Death has an esthetic coloring but it is the continuance of the life. In Goderdzi Chokheli's works **Life** occupies a dominant place.
- **Writers of Fate** – their personification is characterized for the Georgian mythological and ritual system. Among them is Goderdzi Chokheli. But, in this case, he most important is the fact that a human has a right of choice, who fights against the fate and is not its slave.
- **Hearth/fireplace** – is the symbol of strength and clearness of the whole family. It is the place where all the ritual scenes are staged.
- **A Soul Horse** – This symbol is connected with care for the dead people. This ritual is revived in Goderdzi Chokheli's novel "Horse" and "Race". To our mind here the most important is the conceptual relations with a humand and the God.
- **Ox** – has a simbolic importance in folklore. It is the symbol of a blessed ox sent from the God to protect people.
- **Goat** – this symbol is typical for the cultures of world peoples, during which killed or eaten animals are enlivened on the bases of stones and skin. This symbol is used as the expression of human's cruelty and is used in the novel "Human Sadness". 50

- **Crow** – It is clear that the crow is not a positive symbol, though the rich fantasy of the writer uses the negative symbol for strengthening the positive context of the plot. The symbol is used in the novel “Badzia”, where crow represents the symbol of injustice of time.
- **Raven** - the symbol is connected with the myth of Amirani. The symbol is used in the novel “Khutchuchula”.
- **Snake** is the symbol of chaos, darkness and the source of cruelty which was confuting with kindness. According to the Bible the first temptation was connected with it. In the novel “A Strange Story” snake is the symbol of wisdom which helps a human to understand the universe. His character Bagila makes a conscious choice: he suffers but still does not cut off the tail of the snake, as it represents the very truth that he has discovered - a person's life is a riot of the soul, torment, constant self-testing steadfastness.
- **Mountain** is the symbol of spiritual nature in the Georgian literature. It is a very good metaphor for personification and describing a human's nature. While struggling between the mountain and plain, between the past and future the writer associated himself to the mountain.
- **Tree** – a fruitful tree. We meet this symbol in Goderdzi Chokheli's novel “Ark of Souls”. Tree is a cosmogenic symbol i.e. the symbol of divine harmony which must not be abolished.
- Symbol of **flower** is an expression of beauty, light and love. Goderdzi Chokheli uses the symbols of flowers in various contexts. Violet and snowdrop are used in “Tamari's Eyes”. The other symbolized flowers are sunflower, herb Paris, forget-me-not... The writer uses these symbols struggling against Tsatsloba tradition i.e. the tsets of brevity. They are the symbols of eternal love.

The symbols and examples of allegory are taken from folklore, mythology and Christian layers and are specially worked out by the author. During the analysis of numerous novels and poems, we can conclude that each work expresses the author's position and his esthetic and artistic notion. With the use of these symbols the writer tries to influence on the reader positively and show them the line between kindness and cruelty, spontaneous and intelligent actions.

Despite the fact that the plot of each novel does not exceed the mountaneous parts of Georgia and are quite retarded from the civilized works, till the writer tries to apply phenomena common to all mankind. From this point of view Goderdzi Chikhely is a modern writer struggling against all kind of violence and alienation. His artistic and esthetic notion unites the will of a human to be more conscious than before.

Conclusion

Thus the main point of Goderdzi Chokheli's creative heritage is a human being as highest value in the universe. For the comprehension of his multi-sided phenomenon and moral and ethic borders of human existence Goderdzi Chokheli uses the experience of the ancient mountaneous rituals, myths, legends or folk symbols. In most cases the writer struggles against the beliefs and rituals which hinder human progress. "A human" in Goderdzi Chokheli's works tries to escape from the "Samanis" (limits/borders) which are established specially for him. Hi aims to transform cruelty into kindness, ugliness into beauty, and humiliation into ascention.

In most cases, the writer opposed to all those beliefs which have become an obstruction of human progress. "The man" of Goderdzi Chokheli tries to become a free of those things which is established for him. His purpose is that the evil makes kindly, the deformaty - beautifully, and humbled – haughty.

For any of this goal Goderdzi Chokheli violates the traditions of critical of self – irony and offers a completely new, for its only characteristic literary approach -with love and warmth, with poetic face-symbols of encrypted love, sympathetic and supporting, compassion and desire to comprehend one of his own characters who are not ordinary people, but ordinary, modern people.

The literature of Goderdzi Chokheli is not really a single point and one of the country's readings, as well as you can't blame the literature of Pshavi of Vazha Pshavela, or you can't call the sad poetry of Baratashvili of the 19th century. They are the genius of time and space, and the general problems of their creativity Read.

In this regard, it is interesting the idea of Maia Tsiklauri in modern literature that Goderdzi Chokheli's art is the wealth of whole of Georgia and of the Georgian people. If we take care the translation of his workthe world will not refuse to accept and recognize it.

The way from the Chokha to the Georgian criticism, has added more charm to the writer, and today,when Goderdzi Chokheli is already inhabitant of heavenly Georgia, the reader realizes that his creation is praised of the kindness and love.

The literary society will get back to the creative depthsof Goderdzi Chokheli once againas an unsuitable ore, because it is the endless road which is the direction to the creative of Goderdzi Chokheli.

The idea of the creative heritage of Goderdzi Chokheli is incredible without folklore. World Access feature - an aesthetic sense comes from not only the Christian Faith, but also the ancient mythical-religious beliefs. However, the ethnographical and folk elements revised by the author in the united literary heritage are perceived as not merely a simple

expression, but as an opportunity to understand the creative saying of writers, and its artistic-aesthetic sense.

It is difficult for its symbolic facial expression. There are some kind of face symbol in primitive ideas and some of them in Christian religion. Difficult and mysterious symbols of Goderdzi Chokeli are difficult because it combines the cosmopolitan intellectual space with a cornerstone and includes universal phenomenon of man.

The allegorical-symbolic faces are some kind of method of literary manipulation for Goderdzi Chokelito better understand the fullness of the story, to teach us thinking - analysis. Indirect transmitted forms of the event-facts, its literary work is a qualitatively new function.

Goderdzi Chokheli originally continued the literary tradition. With its metaphorical, symbolic and allegorical words, he made the reader realize to understand what is stand on the other side of the word, the sign, the metaphor and the term.

The most important is the model of the world of Goderdzi Chokheli as the Creator, and the skill of self-expression is directed towards the main purpose – to the human disobedience and spiritual catharsis. This is the cornerstone of his creations, his artistic excellence.

The principal issues of the thesis are depicted in the following publications:

1. From the animated world of Goderdzi Chokheli. Scientific Peer-Reviewed Journal "Language and Culture", Kutaisi, 2016, # 15, p.185-190.
2. Goderdzi Chokheli from the Critics' View-point. Telavi State University Scientific Works Collection, 2016, # 1 (29), p. 151-155
3. On the Way to the Ark of Souls. IV International Scientific Conference "Language and Culture", Proceedings, pg. 162-167

